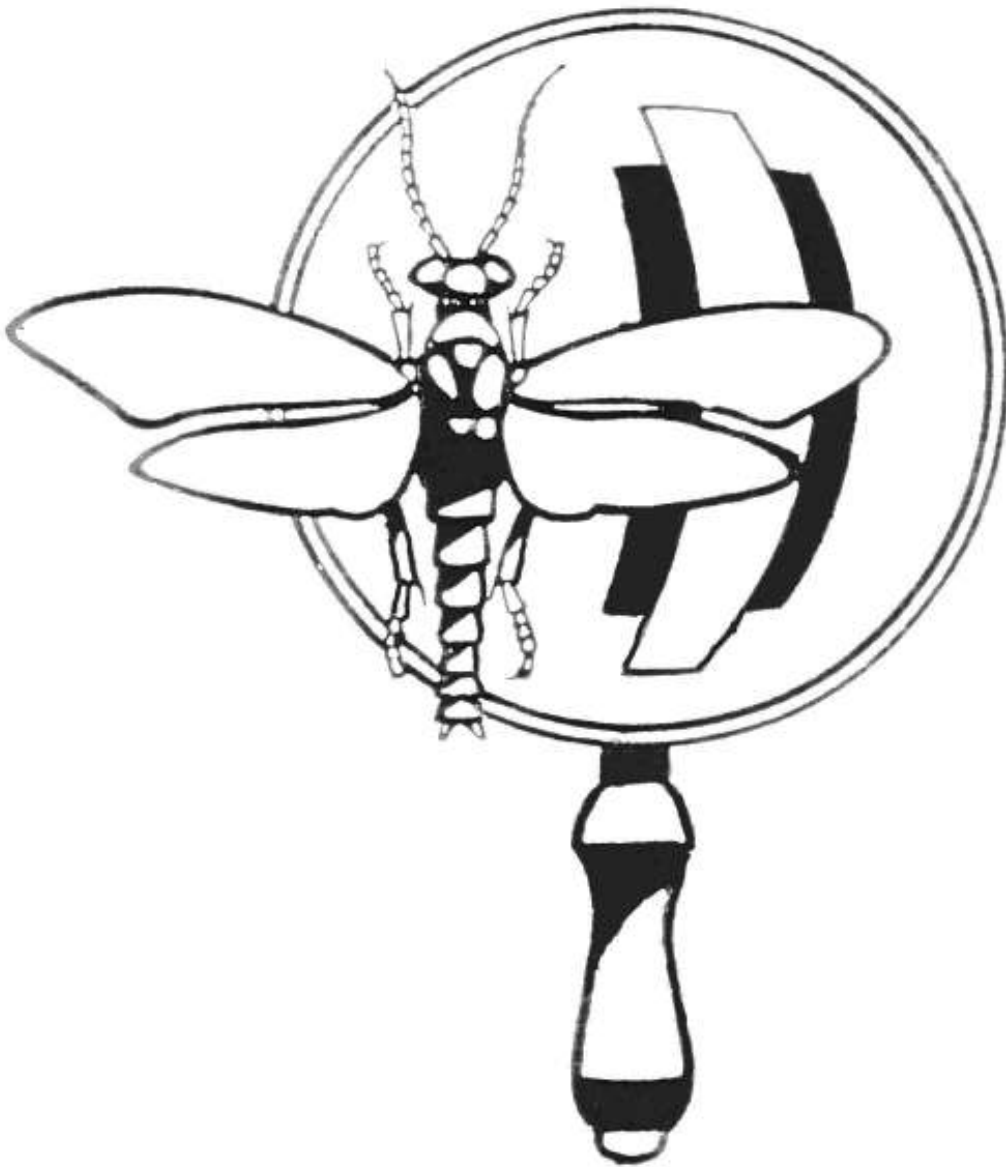

Veelpoot

Landelijke insectenwerkgroep van de KNNV

Jaargang 16, nummer 1, juni 2004

ISSN1386-9965

Bestuurssamenstelling Landelijke Insecten Werkgroep, KNNV

E-mail liw@knnv.nl
Website http://www.knnv.nl/liw
Webgroep http://groups.yahoo.com/group/KNNVLIW
Contactorgaan De Veelpoot

Voorzitter/secretaris en beheer webgroep

Arjan van der Veen
Karveel 51-61
8242 XE Lelystad
0320-246631
avdveen@cuci.nl

Penningmeester

Hans Ouwendijk
Schakelweg 110
3192 JN Hoogvliet
010-4384267
j.ouwendijk1@chello.nl

Redactie Veelpoot en webredacteur

Louis Boumans
Nieuwstraat 60
3762 TR Soest
035-6024036
louis.boumans@hccnet.nl

Kamporganisator

Koos van Brakel
Stromenlaan 80
3448 CH Woerden
0348-417032
kvanbrakel@freeler.nl

Lid/weekendkok

Henk Pijpers
Pasteurstraat 234
2522 RS 's Gravenhage
070-3905964
hcpijpers@hetnet.nl

Beste lezers

Louis Boumans

Zo, deze klus zit er bijna op, denk ik als ik dit schrijf. Het blijft lastig om de vangsten waarnemingsgegevens op een ‘nette’ en enigszins uniforme manier weer te geven.

Verassenderwijze is het sfeerverslag van het nazomerweekend van vorig jaar nu onder een literair pseudoniem binnengekomen. Koos van Brakel schreef het niet, zoals de deelnemers aan dit weekeinde zouden kunnen denken. Nuja, de volgende keer moeten we *E. liwensens* maar eens vragen waarom hij voor dit pseudoniem heeft gekozen.

De LIW heeft zijn eerste stappen op het wereldwijde web gezet. Een kleine stap voor de mensheid, maar een grote stap... enfin. Ook oude Veelpoten zijn vanaf onze site te bekomen. Lees meer hierover in de mededelingen van Arjan.

Hadden we onverwacht en op het nippertje nog een paar echte winterdagen met sneeuw en ijs in maart, nu, 10 maart, vliegen de eerste insecten toch al buiten rond. Lieveheersbeestjes kruipen uit mijn raamkozijn; een langpootmug warmt zich aan de verse drol die de kat van de burens in mijn bloemenperk heeft gedeponed. De eerste honingbij zal niet lang meer op zich laten wachten. Laat het weer een mooi insectenjaar worden met veel mooie en interessante observaties!

Deadlines kopij

April-nummer 1 maart

Juli-nummer 15 juni

Van de secretaris

Arjan van der Veen

Inmiddels zit het jaar er weer op en kunnen we weer gaan denken aan het nieuwe insectenjaar. Ik wil bij deze iedereen natuurlijk het beste wensen voor 2005 en vooral veel en bijzondere vangsten. De weekenden voor 2005 zijn al weer gepland en de locaties zijn ook al duidelijk, in mei gaan we naar Ootmarsum en in augustus naar Maasbree.

Inmiddels heeft Louis een website gemaakt, deze is te vinden op www.knnv.nl/liw. Eventuele links naar interessante websites kunnen hier ook geplaatst worden, tevens is er een aparte pagina voor links naar pagina's van werkgroepleden. De eerste informatie over de LIW weekenden staat ook op deze site. Sinds kort is op de site <http://groups.yahoo.com/group/KNNVLIW> een webgroep voor onze werkgroep en andere in insectenonderzoek geïnteresseerde personen te vinden. Leden van de groep kunnen berichten versturen aan de andere groepsleden, discussiëren, een stemming houden, foto's plaatsen en bijeenkomsten met betrekking tot insecten in de kalender zetten.

Voor wie de contributie voor 2005 nog niet betaald heeft, een vriendelijk verzoek dit alsnog te doen, zodat onze penningmeester daar niet achteraan hoeft te lopen.

Tot ziens in Ootmarsum.

Digitale topografische kaarten

Arjan van der Veen

Door de KNNV is geregeld dat KNNV afdelingen en werkgroepen kunnen beschikken over digitale topografische rasterkaarten. Deze kaarten mogen uitsluitend ten behoeve van natuurwetenschappelijk onderzoek en inventarisaties gebruikt worden. Het uitzetten van bij voorbeeld een fietsroute op deze kaarten is niet toegestaan.

De LIW is ingegaan op het aanbod van het Landelijk bestuur om gebruik te maken van deze kaarten. We beschikken over alle kaarten van Nederland. De kaarten van de omgeving van de weekenden zullen, afgeschermd met een password, via de website beschikbaar gesteld worden aan de weekenddeelnemers. Wie een kaart wil voor onderzoek of inventarisatie in een bepaalde omgeving kan contact met Arjan opnemen. Gebruik van de kaart is gratis, maar er zijn wel een aantal voorwaarden aan het gebruik verbonden. Deze worden meegestuurd bij een bestelling van de kaart.

Op de website van RAVON is het programma Spot te vinden. Met behulp van dat programma zijn verspreidingsstippen op de kaart te zetten.

Aankondiging weekeinden 2005

Koos van Brakel

Het is weer gelukt een tweetal kampen te regelen voor het komende jaar. Na vergeefse moeite om voor mei 2005 een betaalbaar onderkomen in Zuid-Limburg te vinden hebben we besloten Zuid-Limburg even te laten rusten tot het daaropvolgende jaar. Mogelijk lukt het voor 2006. In augustus 1994 en in mei 1997 hadden we een vanuit Mesch een goede uitvalsbasis voor de locaties in Zuid-Limburg. Maar helaas is accommodatie De Laathof omgebouwd tot een gebouw met luxe appartementen.

In toenemende mate zijn accommodaties verbouwd om de gasten meer luxe te kunnen bieden, helaas voor ons vind je dat terug in de prijs. Prijzen welke het dubbele zijn van wat wij gewend zijn, zijn geen uitzondering. Ook zijn prijzen vaak gebaseerd op het verblijf van een minimaal aantal gasten. De prijs per persoon per weekeinde kan dus acceptabel lijken, maar als er minimaal betaald moet worden voor 35 personen en er komen maar 18 LIW'ers dan wordt de prijs per persoon toch nog twee maal zo hoog.

Voorjaar

We gaan weer naar Oud-Ootmarsum. Waren we in augustus 2000 al in De Witte Berg, nu zitten we er het weekeinde van vrijdag 20 mei t/m zondag 22 mei. Dit deel van Overijssel heeft zoveel variatie dat het vinden van geschikte terreinen geen moeite zal kosten. Misschien kunnen we een van de toen bezochte gebieden opnieuw bezoeken en de meivangsten naast die van augustus leggen.

Nazomer

Op vrijdag 26 t/m zondag 28 augustus gaan we naar midden Limburg. We hebben een locatie in Maasbree, niet ver van het Nationaal Park De Groote Peel en midden in een gebied van het Limburgs Landschap, n.l. Dubbroek. De locatie heet In 't Niet en wordt geleid door een enthousiast echtpaar dat graag natuurverenigingen in hun accommodatie heeft. Voor diegenen die de locatie digitaal willen bekijken, zie www.intniet.nl.

Iets verder liggen het Nationaal Park De Meinweg en het Nationaal Park De Maasduinen. Zie hiervoor en voor andere parken www.nationaalpark.nl.

In de volgende Veelpoot zullen we verder op de te bezoeken locaties ingaan, suggesties van jullie kant zijn uiteraard van harte welkom.

Bugs voor de Blinden

Raymond Broersma (hymenoptera@nev.nl)

Zij waren de bende van vier. Niet in China, maar in het land der blinden. Raymond Broersma Albert Gelissen, Yde Jongema en Badda Nierop. Wat hebben zij gedaan? Een insectenexcursie begeleid voor blinden en slechtzienden.

Op 7 augustus 2004 hebben zij (wij, eigenlijk) twaalf mensen met een visuele handicap en hun goedziende aanhang rondgeleid in de tuin en op de hei van de Ginkelsche Heide. Het was een uitdaging voor mensen aan beide kanten van de kloof. Voor de goedziende begeleiders was het de bedoeling om de habitat van de aanwezige insecten te laten voelen, ruiken en begrijpen. En, waar mogelijk, de insecten zelf te laten horen, voelen, ruiken en begrijpen. Mijn conclusie: de kloof is een heel stuk smaller geworden. Ik heb zelden “leken” meegemaakt die zo enthousiast en dankbaar waren. Hierbij een selectie uit een tekst van een van de deelnemers, Angelique ten Holter. De volledige tekst kunt u binnenkort vinden in *Anders Bekeken*, tijdschrift voor leden van de NVBS (Nederlandse Vereniging van Blinden en Slechtzienden):

“Omdat het in de ochtend wat regende, lieten de insecten zich aanvankelijk niet zo zien. De gidsen waren echter niet voor een gat te vangen en vertelden van alles over de planten en bloemen die we tegenkwamen. Ook werden ons sporen van insecten getoond. Er werd naar hartelust gevoeld, gekeken, geroken en gevraagd. Nadat we onze boterhammetjes hadden opgegeten, brak de zon door. Wij verplaatsten ons naar een heideveld. Daar heb ik over het bontjasje van een dode hommelt geaaid en een hele grote mestkever bewonderd. Het beest was zwart met een mooie blauwe glans en zat doodgemoedereerd op de hand van een van de begeleiders...”

Een van de gidsen, Yde Jongema, stuurde een verslag naar mij toe, bedoeld, onder andere voor de deelnemers. Een selectie uit dit verslag:

“Leuk was de vondst in ieder geval van twee tijgerspinnen, grote spinnen met gele, witte en zwarte banden. Ze verspreiden zich momenteel meer in noordelijke richting, tot nu toe in de zuidelijke helft van Nederland. Op havikskruid (*Hieracium* sp.) vonden we gallen. In dit geval veroorzaakt door een galwesp (Cynipidae). De stengels hebben plaatselijk verdikkingen.”

“Aan planten hebben we verder bladmineerders gezien. Bij heesters en bomen vooral mineermotjes (verschillende families), bij kruiden mineervliegjes (vnl. Agromyzidae).”

“Aan de stengel van lisdodde was een gaatje te zien. Dit is het boorgaatje van een rups. Deze vreet de stengel van binnen aan en is op deze manier redelijk veilig voor vijanden. Er zijn een paar motten families waar deze toe behoren.”

“Vlinders vlogen ook op de bloemen. Ik heb o.a. Een dikkopje (Hesperidae) gezien, de rupsen zitten vooral aan grassoorten, en hebben net als de vlinders een dikke kop.”

“Op de hei de rupsendoder, een tamelijk grote zwart-oranje wesp. Deze heeft gaatjes in de grond, waarin ze verlamde rupsen stopt, een eitje erbij, dichtmaken en de larve voed zich lekker aan de rups.”

“Op de hei verder mestkevers, Scarabaeidae. Ze zullen zich wel voeden met schapenkeutels, die volop aanwezig waren.”

“Wij hoorden diverse veldsprinkhanen, Acrididae...”

Let op de woordenkeus in de twee e-mails: beide schrijvers hebben het over het “zien.” Ook onder blinden en slechtzienden is dit acceptabel, zowel letterlijk als figuurlijk bedoeld. Wat minder elegant is, is om “Hier!” als antwoord te geven als een blinde vraagt “Waar?”.

Gezien de enthousiaste reacties, zijn zulke excursies voor herhaling vatbaar. Ik wil jullie lezers uitnodigen om contact met mij op te nemen als je in augustus 2005 mee wil doen op de Ginkelse Heide. En als je in een andere provincie woont, misschien wil je zelf zoiets organiseren. Met wat advies van ons.

Jacob

Louis Boumans

Begin januari 2005 was ik in Ouddorp op Goeree-Overflakkee, en daar vond ik Jacob. Hij zat als een propje ineengeknoot in dregsel uit de sloot dat op de kant was geworpen. Hij was rimpelig, en ik denk dat deze lichaamshouding diende om verdere uitdroging te voorkomen. Ik herinnerde mij het artikel van Harry Holsteijn (2003), en zag daarom meteen dat Jacob een bloedzuiger moest zijn.

Ik besloot hem mee naar huis te nemen voor verdere bestudering. Daar bleek Jacob een ‘zwarte, gewone of paardenbloedzuiger’ te zijn (*Haemopsis sanguisuga*). Ik heb hem gehuisvest in een grote glazen voorraadbus, met een bodempje water en een lavasteen als eiland. Jacob is ‘maar’ een worm, maar wat een interessant, actief dier is dit!

Hoewel hij een bloedzuiger is, behoort hij tot een soort die geen bloed zuigt maar andere kleine dieren en aas eet. Zijn vraatzucht is opmerkelijk. Mijn schoonzus heeft in de woonkamer een slang, die ook Jacob heet, en als die een halve diepvriesmuis op heeft, verroert-ie een week lang geen vin meer. Zo niet de bloedzuiger! Als die iets gegeten heeft, lijkt het wel of de gewonnen energie onmiddellijk in activiteit wordt omgezet.

Kleine wormpjes en slakjes slurpt-ie als spaghetti naar binnen. Met prooi die groter is dan hijzelf heeft-ie echter ook geen moeite. Een grote slak wordt doorboord en gedood, en daarna geleidelijk opgegeten. Eventueel moet het lijk een paar dagen rotten. Een keer zag ik dat van een grote naaktslak het darmkanaal met inhoud was achtergebleven. Bij een grote worm hapt Jacob een stuk van de staart, en bij de volgende ontmoeting nog een stuk, en zo verder. Soms ontsnapt een worm die al deels opgeslurpt is.

Nu heeft Jacob twee zuignappen, een grote achter en een kleine voor bij de kop. Met de achterste zuignap, die natuurlijk optimaal plakt aan een glazen oppervlak, voorkomt hij dat hij wordt meegesleurd door een grote worm. Als hij de staart van de worm heeft opgeslokt, plaatst hij z'n achterzuignap voorbij z'n eigen kop op de prooi om de staart van de rest van het lichaam af te rukken. Op dezelfde manier is de achterzuignap heel handig om een slak uit zijn huisje te trekken.

Voor zover ik heb kunnen vaststellen, lust Jacob alleen heel zachte dieren, met name andere wormen en slakken. Ik heb niet altijd gelegenheid om wormen te zoeken, en zo heb ik een keer in de dierenwinkel levende muggenlarven voor Jacob gekocht. Blijkt dus dat-ie die helemaal niet lust. Sappige keverlarven interesseren hem niet. Op het lavasteeneilandje woont al maanden een pissebed, Nausicaa, en ook zij heeft bij een bezoek van Jacob niets te vrezen.

Jacob moet vijf paar ogen hebben, maar die heb ik niet kunnen vinden. In elk geval heeft hij er geen enkel profijt van bij het vinden van z'n prooi: hij moet er letterlijk over struikelen, of de prooi over hem.

Bij de voortbeweging komen beide zuignappen van pas. Meestal kruipt Jacob als een gewone regenworm, door de segmenten gecoördineerd in en uit elkaar te schuiven, zich naar voren uit te rekken en dan de achterste segmenten naar voren te brengen. Maar als hij haast wil maken, rekt hij zich helemaal uit, zet zich met zijn kopzuignap vast en plaatst dan de achterzuignap naast z'n kop, en dan opnieuw. Een soort galop, dus.

Het is een echt amfibisch dier. Meestal rust hij in z'n plasje water, maar regelmatig kruipt hij rond over z'n eilandje op zoek naar prooi, en wellicht naar gezelschap. Soms vind ik hem met zijn achterzuignap hangend aan het plafond van z'n verblijf. Hij heeft dagelijks duidelijk afwisselende periodes van activiteit en rust. Hoe dit ritme in elkaar zit, weet ik niet. Als hij ligt te slapen en hij wordt aangeraakt, bijvoorbeeld door een wormpje, dan volgt een periode van actief rondsjuwen.

Literatuur

Holsteijn H (2003) Bloedzuigers: eng of gewoon interessant. *Natura* **100**, 164-169.

Jacob (*Haemopsis sanguisuga*) in gevangenschap. Het hoofd zit rechts.

Vangst- en waarnemingsgegevens voorjaarsweekend 2004

Bijen en wespen

Peter Megens en Jan Smit hebben afzonderlijk hun waarnemingen doorgegeven. Deze lijsten worden hier apart gegeven, omdat in het databestand van Jan Smit zijn nogal veel andere vindplaatsen opgenomen. Dit komt doordat de Aculaeten-groep in het voorjaarsweekend te behoeve van het atlasproject een aantal zogenaamde 'witte hokken' gevuld hebben, vooral in Flevoland. De leukste vangsten zijn: *Andrena fulvida*, een soort die in bos en langs bosranden voorkomt en daar ook gevangen is. De soort is schaars in ons land. Er waren geen recente vangsten van de noordkant van de Veluwe. *Osmia uncinata*, een metselwesp die in dennenbos(randen) voorkomt. Deze soort komt verspreid voor in ons land en wordt de laatste jaren meer waargenomen. Vliegt op allerlei bloeiende planten, maar is vaak aan te treffen op hondsdrif, (rode) bosbes, kruipend zenegroen.

Gegevens van Peter Megens:

A = Hulshorsterzand (179-484), 16-17 mei 2004

B = Oldenaller (165-470)

C = Ermelo, Roode Koper (179-475)

D = Beekscheide (169-479)

E = Horsterwold (159-482),

F = Harderwijk, Frankrijk (172-485)

	A	B	C	D	E	F
POMPILIDAE						
<i>Anoplius viaticus</i>	0	0	v	0	0	0
VESPIDAE						
<i>Ancistrocerus nigricornis</i>	0	0	v	0	0	0
SPHECIDAE						
<i>Nysson spinosus</i>	0	0	m	0	0	0
APIDAE						
<i>Andrena barbilabris</i>	v	0	0	0	0	v
<i>Andrena haemorrhoa</i>	0	v	0	v	0	0
<i>Andrena lapponica</i>	0	0	v	0	0	0
<i>Andrena praecox</i>	0	0	0	v	0	0
<i>Nomada alboguttata</i>	m v	0	0	0	0	0
<i>Nomada ruficornis</i>	0	0	v	0	0	0
<i>Nomada goodeniana</i>	0	m	0	0	0	0
<i>Bombus sylvestris</i>	0	0	0	0	v	0
<i>Colletes cunicularis</i>	v	0	0	0	0	0
<i>Sphécodes Geoffrellus</i>	0	v	0	0	0	0

Gegevens van Jan Smit: wespen

PLAATS	AC-X	AC-Y	FAM	GESLACHT	SOORT	SEXE	#	DAG
Hulkesteinsebos	158	475	Sph	<i>Crossocerus</i>	<i>ovalis</i>	m	1	16-8
Horsterwold,	162	484	Ves	<i>Vespula</i>	<i>vulgaris</i>	k	1	16-8
Groevenbeekse heide	169	477	Pom	<i>Anoplius</i>	<i>viaticus</i>	v	1	15-8
Harderwijk, Horst	167	480	Ves	<i>Dolichovespula</i>	<i>sylvestris</i>	k	1	15-8
Het Roode Koper, bos	176	479	Sph	<i>Nysson</i>	<i>spinus</i>	m	1	15-8
Hulshorsterzand	179	484	Sph	<i>Ammophila</i>	<i>sabulosa</i>	m	1	15-8
Hulshorsterzand	179	484	Sph	<i>Tachysphex</i>	<i>nitidus</i>	m	3	15-8
Oldenaller, NM	165	470	Ves	<i>Vespa</i>	<i>crabro</i>	k	1	15-8

Bijen

PLAATS	AC-	AC-	GESLACHT	SOORT	SEXE	#	EXTRA	DAG
Adelaarsweg	156	481	<i>Andrena</i>	<i>flavipes</i>	m	1	- coll	16-8
Adelaarsweg	156	481	<i>Andrena</i>	<i>flavipes</i>	v	1	- coll	16-8
Adelaarsweg	156	481	<i>Bombus</i>	<i>pascuorum</i>	w	1	waarn.	16-8
Adelaarsweg	156	481	<i>Bombus</i>	<i>terrestris</i>	w	1	waarn.	16-8
Harderbroek, berm	169	486	<i>Bombus</i>	<i>lapidarius</i>	w	1	waarn.	16-8
Harderbroek, berm	169	486	<i>Bombus</i>	<i>pascuorum</i>	w	3	waarn.	16-8
Harderbroek, berm	169	486	<i>Bombus</i>	<i>terrestris</i>	w	1	waarn.	16-8
Horsterwold, Bosruiterweg	159	482	<i>Andrena</i>	<i>flavipes</i>	v	1	- coll	16-8
Hulkesteinsebos	158	475	<i>Andrena</i>	<i>haemorrhua</i>	v	1	waarn.	16-8
Hulkesteinsebos	158	475	<i>Bombus</i>	<i>pascuorum</i>	w	1	waarn.	16-8
Hulkesteinsebos	158	475	<i>Bombus</i>	<i>pratorum</i>	w	1	waarn.	16-8
Hulkesteinsebos	158	475	<i>Bombus</i>	<i>terrestris</i>	w	1	waarn.	16-8
Lepelaarsweg	163	487	<i>Andrena</i>	<i>fulva</i>	v	1	waarn.	16-8
Lepelaarsweg	163	487	<i>Bombus</i>	<i>pascuorum</i>	w	1	waarn.	16-8
Nulderbroek	161	475	<i>Bombus</i>	<i>hortorum</i>	w	1	waarn.	16-8
Nulderbroek	161	475	<i>Bombus</i>	<i>pascuorum</i>	w	1	waarn.	16-8
Nulderbroek	161	475	<i>Bombus</i>	<i>terrestris</i>	w	1	waarn.	16-8
Nulderbroek	161	475	<i>Halictus</i>	<i>tumulorum</i>	v	1		16-8
Nulderbroek	161	475	<i>Lasioglossum</i>	<i>calceatum</i>	v	2		16-8
Nulderbroek	161	475	<i>Lasioglossum</i>	<i>leucopus</i>	v	1		16-8
Nulderbroek	161	475	<i>Nomada</i>	<i>ruficornis</i>	v	1	- coll	16-8
Trekkersveld, bloemenwei	162	484	<i>Bombus</i>	<i>pratorum</i>	w	1	waarn.	16-8
Trekkersveld, bloemenwei	162	484	<i>Lasioglossum</i>	<i>villosulum</i>	v	3		16-8
Zeewolde	164	484	<i>Bombus</i>	<i>pascuorum</i>	w	5	waarn.	16-8
Zeewolde	164	484	<i>Bombus</i>	<i>pratorum</i>	w	1	waarn.	16-8
Adelaarsweg	156	481	<i>Nomada</i>	<i>fucata</i>	v	2		16-8
Horsterwold, Bosruiterweg	162	484	<i>Nomada</i>	<i>ruficornis</i>	m	1		16-8
Hulkesteinsebos	158	475	<i>Nomada</i>	<i>flava</i>	v	2		16-8
Hulkesteinsebos	158	475	<i>Nomada</i>	<i>ruficornis</i>	v	1	- coll	16-8
Hulkesteinsebos, Slingerweg	158	473	<i>Nomada</i>	<i>goodeniana</i>	v	1		16-8
Hulkesteinsebos, Slingerweg	158	473	<i>Nomada</i>	<i>ruficornis</i>	v	1		16-8
Lepelaarsweg	163	487	<i>Andrena</i>	<i>carantonica</i>	m	2		16-8
Lepelaarsweg	163	487	<i>Andrena</i>	<i>helvola</i>	v	1		16-8

Nulderbroek	161	475	<i>Nomada</i>	<i>flava</i>	m	1	16-8
Zeewolde	164	484	<i>Andrena</i>	<i>flavipes</i>	v	1	16-8
Groevenbeekse heide	169	477	<i>Andrena</i>	<i>barbilabris</i>	v	1	15-8
Groevenbeekse heide	169	477	<i>Andrena</i>	<i>haemorrhoea</i>	m	1 - coll	15-8
Groevenbeekse heide	169	477	<i>Andrena</i>	<i>vaga</i>	v	1	15-8
Groevenbeekse heide	169	477	<i>Bombus</i>	<i>campestris</i>	v	1	15-8
Groevenbeekse heide	169	477	<i>Nomada</i>	<i>flavoguttata</i>	m	1	15-8
Groevenbeekse heide	169	477	<i>Nomada</i>	<i>lathburiana</i>	v	3	15-8
Groevenbeekse heide	169	477	<i>Nomada</i>	<i>succincta</i>	v	1	15-8
Groevenbeekse heide	169	477	<i>Sphecodes</i>	<i>pellucidus</i>	v	2	15-8
Harderwijk, Frankrijk	172	485	<i>Lasioglossum</i>	<i>villosulum</i>	v	3	15-8
Harderwijk, Frankrijk	172	485	<i>Andrena</i>	<i>flavipes</i>	m	1 - coll	15-8
Harderwijk, Frankrijk	172	485	<i>Bombus</i>	<i>lapidarius</i>	w	1 waarn.	15-8
Harderwijk, Frankrijk	172	485	<i>Bombus</i>	<i>pascuorum</i>	w	1 waarn.	15-8
Harderwijk, Frankrijk	172	485	<i>Bombus</i>	<i>terrestris</i>	w	1 waarn.	15-8
Harderwijk, Frankrijk	172	485	<i>Nomada</i>	<i>fabriciana</i>	m	1	15-8
Harderwijk, Horst	167	480	<i>Bombus</i>	<i>hortorum</i>	w	1	15-8
Harderwijk, Horst	167	480	<i>Nomada</i>	<i>flava</i>	m	2	15-8
Het Roode Koper, bos	176	479	<i>Andrena</i>	<i>haemorrhoea</i>	v	1	15-8
Het Roode Koper, bos	176	479	<i>Andrena</i>	<i>lapponica</i>	v	1	15-8
Het Roode Koper, bos	176	479	<i>Bombus</i>	<i>magnus</i>	w	2	15-8
Het Roode Koper, bos	176	479	<i>Bombus</i>	<i>pascuorum</i>	w	1 waarn.	15-8
Het Roode Koper, bos	176	479	<i>Bombus</i>	<i>pratorum</i>	w	1 waarn.	15-8
Het Roode Koper, bos	176	479	<i>Bombus</i>	<i>terrestris</i>	w	1 waarn.	15-8
Het Roode Koper, bos	176	479	<i>Nomada</i>	<i>ruficornis</i>	v	1	15-8
Hierden, Veluwemeerkust	176	487	<i>Bombus</i>	<i>lucorum</i>	w	1	15-8
Hierden, Veluwemeerkust,	176	487	<i>Bombus</i>	<i>pascuorum</i>	w	1 waarn.	15-8
Hoonhorst	166	472	<i>Andrena</i>	<i>chrysoceles</i>	m	1	15-8
Hoonhorst	166	472	<i>Andrena</i>	<i>subopaca</i>	v	1	15-8
Hoonhorst	166	472	<i>Bombus</i>	<i>hortorum</i>	k	1 waarn.	15-8
Hoonhorst	166	472	<i>Bombus</i>	<i>pascuorum</i>	w	1 waarn.	15-8
Hoonhorst	166	472	<i>Bombus</i>	<i>pratorum</i>	w	1 waarn.	15-8
Hoonhorst	166	472	<i>Lasioglossum</i>	<i>sabulosum</i>	v	2	15-8
Hulkesteinsebos, Slingerweg	158	473	<i>Lasioglossum</i>	<i>villosulum</i>	v	1	16-8
Hulshorsterzand	179	484	<i>Andrena</i>	<i>barbilabris</i>	v	1	15-8
Hulshorsterzand	179	484	<i>Colletes</i>	<i>cunicularius</i>	v	1	15-8
Hulshorsterzand	179	484	<i>Nomada</i>	<i>alboguttata</i>	v	2	15-8
Hulshorsterzand	179	484	<i>Osmia</i>	<i>uncinata</i>	v	1	15-8
Oldenaller, NM	16-85	470	<i>Andrena</i>	<i>fulvida</i>	m	2	15-8
Oldenaller, NM	16-85	470	<i>Andrena</i>	<i>ovatula</i>	v	1	15-8
Oldenaller, NM	16-85	470	<i>Andrena</i>	<i>subopaca</i>	v	1	15-8
Oldenaller, NM	16-85	470	<i>Bombus</i>	<i>pascuorum</i>	w	1 waarn.	15-8
Oldenaller, NM	16-85	470	<i>Bombus</i>	<i>pratorum</i>	w	1 waarn.	15-8
Oldenaller, NM	16-85	470	<i>Lasioglossum</i>	<i>zonulum</i>	v	1	15-8
Oldenaller, NM	16-85	470	<i>Nomada</i>	<i>flavoguttata</i>	v	2	15-8
Oldenaller, NM	16-85	470	<i>Nomada</i>	<i>panzeri</i>	v	1	15-8
Oldenaller, NM	16-85	470	<i>Nomada</i>	<i>ruficornis</i>	v	1	15-8

Vliegen

Gegevens van Louis Boumans.

A = Hulshorst, Hulshorster Zand (177-483), 15 mei 2004

B = Hulshorst, Veluwemeerkust (176-486), 15 mei 2004

C = Lelystad, Burchtkamp (160-496), 16 mei 2004

D = Lelystad, Knarbos (162-492), 16 mei 2004

	A	B	C	D
ASILIDAE				
<i>Dioctria atricapilla</i>	0	1v	0	0
<i>Neoitamus cyanurus</i>	1m	0	0	0
DOLICHOPODIDAE				
<i>Sympycnus pulicarius</i>	0	0	2m	0
<i>Dolichopus latilimbatus</i>	0	1m	0	0
<i>Dolichopus lepidus</i>	0	1m 1v	0	0
<i>Dolichopus plumipes</i>	0	6m 3v	0	0
<i>Dolichopus popularis</i>	0	1m	0	0
<i>Dolichopus simplex</i>	0	3m 1v	0	0
<i>Hercostomus cupreus</i>	1m	2m	0	1v
<i>Hercostomus metallicus</i>	1m	0	0	0
LONCHOPTERIDAE				
<i>Lonchoptera lutea</i>	1m	0	0	0
SYRPHIDAE				
<i>Cheilosia albitarsis</i>	0	1m 1v	0	0
<i>Rhingia campestris</i>	0	1m	0	0
<i>Chrysogaster hirtella</i>	0	3m 1v	0	0
<i>Eristalis pertinax</i>	1m 1v	0	0	0
<i>Parhelophilus versicolor</i>	0	0	1m	0
<i>Temnostoma bombylans</i>	0	1v	0	0
<i>Tropidia scita</i>	0	0	1m 1v	1ex.
<i>Pipiza sp.*</i>	0	0	0	1ex.
<i>Xylota segnis</i>	0	0	0	1ex.
<i>Melanostoma mellinum</i>	0	0	1m	0
<i>Epistrophe eligans</i>	1m	0	0	0
<i>Sphaerophoria sp.</i>	1m 1v	0	0	0
<i>Sphaerophoria scripta</i>	0	0	1m	0
<i>Syrphus ribesii</i>	1v	0	0	0
PSILIDAE				
<i>Chamaepsila sp.</i>	0	0	1v	0
SCIOMYZIDAE				
<i>Euthycera fumigata</i>	0	0	0	2v

* leg. Jeroen de Rond

Snuitkevers

Waarnemingen van Jeanne Kuijper-Nannenga.

Hulshorsterzand NM (179-484), 15 mei 2004

familie	soort	aangetroffen op
Attelabidae	<i>Rhynchites cupreus</i> (Linnaeus)	<i>Sorbus aucuparia</i>
Curculionidae	<i>Phyllobius pyri</i> (Linnaeus)	<i>Betula</i>
Curculionidae	<i>Polydrusus cervinus</i> (Linnaeus)	<i>Fagus sylvatica</i>
Curculionidae	<i>Strophosoma melanogrammum</i> (Förster)	<i>Pinus</i>
Curculionidae	<i>Strophosoma capitatum</i> (Degeer)	<i>Pinus</i>
Curculionidae	<i>Strophosoma sus</i> Stephens	<i>Calluna vulgaris</i>
Curculionidae	<i>Curculio glandium</i> Marsham	bermbegroeiing
Curculionidae	<i>Pissodes castaneus</i> (Degeer)	<i>Pinus</i>
Curculionidae	<i>Hylobius abietis</i> (Linnaeus)	<i>Pinus</i>
Curculionidae	<i>Micrelus ericae</i> (Gyllenhal)	<i>Calluna vulgaris</i>
Curculionidae	<i>Sirocalodes mixtus</i> (Mulsant & Rey)	<i>Corydalis claviculata</i>
Curculionidae	<i>Nedyus quadrimaculatus</i> (Schonherr)	<i>Urtica dioica</i>

Hulhorst, Veluwemeerkust (176-486), 15 mei 2004

familie	soort	aangetroffen op
Attelabidae	<i>Deporaus betulae</i> (Linnaeus)	<i>Alnus</i>
Apionidae	<i>Acanephodes onopordi</i> (Kirby)	<i>Cirsium</i>
Apionidae	<i>Protapion fulvipes</i> (Fourcroy)	geklopt bermbegroeiing
Apionidae	<i>Perapion violaceum</i> (Kirby)	<i>Rumex obtusifolius</i>
Apionidae	<i>Ischnopterapion virens</i> (Herbst)	<i>Trifolium</i>
Apionidae	<i>Oxystoma cerdo</i> (Gerstaecker)	gesleept bermbegroeiing
Apionidae	<i>Eutrichapion viciae</i> (Paykull)	gesleept
Curculionidae	<i>Phyllobius pomaceus</i> Gyllenhal	<i>Urtica dioica</i>
Curculionidae	<i>Phyllobius argentatus</i> (Linnaeus)	<i>Alnus</i>
Curculionidae	<i>Polydrusus cervinus</i> (Linnaeus)	
Curculionidae	<i>Sitona lineatus</i> (Linnaeus)	geklopt bermbegroeiing
Curculionidae	<i>Larinus planus</i> (Fabricius)	<i>Cirsium</i>
Curculionidae	<i>Anthonomus rubi</i> (Herbst)	<i>Rubus</i>
Curculionidae	<i>Furcipes rectirostris</i> (Linnaeus)	geklopt bermbegroeiing
Curculionidae	<i>Curculio crux</i> (Fabricius)	<i>Salix</i>
Curculionidae	<i>Hylobius abietis</i> (Linnaeus)	grasstengel
Curculionidae	<i>Hypera suspiciosa</i> (Herbst)	geklopt bermbegroeiing
Curculionidae	<i>Rhinoncus inconspectus</i> (Herbst)	<i>Rumex obtusifolius</i>
Curculionidae	<i>Nedyus quadrimaculatus</i> (Schonherr)	<i>Urtica dioica</i>
Curculionidae	<i>Tachyerges stigma</i> (Germar)	<i>Salix</i>

Curculionidae	<i>Tachyerges salicis</i> (Linnaeus)	<i>Salix</i>
Curculionidae	<i>Rhamphus pulicarius</i> (Herbst)	<i>Salix</i>

Flevoland, De Burchtkamp (160-496), 16 mei 2004

familie	soort	aangetroffen op
Apionidae	<i>Acanephodes onopordi</i> (Kirby)	<i>Cirsium</i>
Apionidae	<i>Ceratapion gibbirostre</i> (Gyllenhal)	<i>Cirsium</i>
Apionidae	<i>Perapion violaceum</i> (Kirby)	<i>Rumex obtusifolius</i>
Apionidae	<i>Apion frumentarium</i> (Linnaeus)	<i>Rumex obtusifolius</i>
Curculionidae	<i>Phyllobius pomaceus</i> Gyllenhal	<i>Urtica dioica</i>
Curculionidae	<i>Phyllobius maculicornis</i> Germar	<i>Quercus</i>
Curculionidae	<i>Phyllobius pyri</i> (Linnaeus)	gesleept
Curculionidae	<i>Sitona lineatus</i> (Linnaeus)	<i>Trifolium</i>
Curculionidae	<i>Sitona cylindricollis</i> Fåhraeus	gesleept
Curculionidae	<i>Sitona humeralis</i> Stephens	<i>Trifolium</i>
Curculionidae	<i>Tanymecus palliatus</i> (Fabricius)	<i>Symphytum officinale</i>
Curculionidae	<i>Tanymecus palliatus</i> (Fabricius)	<i>Cirsium</i>
Curculionidae	<i>Larinus planus</i> (Fabricius)	<i>Cirsium</i>
Curculionidae	<i>Hypera postica</i> (Gyllenhal)	gesleept
Curculionidae	<i>Rhinoncus pericarpus</i> (Linnaeus)	<i>Rumex obtusifolius</i>
Curculionidae	<i>Ceutorhynchus erysimi</i> (Fabricius)	<i>Capsella bursa-pastoris</i>
Curculionidae	<i>Ceutorhynchus floralis</i> (Paykull)	<i>Capsella bursa-pastoris</i>
Curculionidae	<i>Glocianus punctiger</i> (Sahlberg)	<i>Taraxacum officinale</i>
Curculionidae	<i>Mogulones symphyti</i> (Bedel)	<i>Symphytum officinale</i>

Lelystad, Knarbos (162-492), 16 mei 2004

familie	soort	aangetroffen op
Attelabidae	<i>Pselaphorhynchites longiceps</i> (Thomson)	<i>Quercus</i>
Curculionidae	<i>Phyllobius oblongus</i> (Linnaeus)	<i>Salix</i>
Curculionidae	<i>Phyllobius pyri</i> (Linnaeus)	<i>Quercus</i>
Curculionidae	<i>Polydrusus cervinus</i> (Linnaeus)	<i>Salix</i>
Curculionidae	<i>Polydrusus cervinus</i> (Linnaeus)	<i>Quercus</i>
Curculionidae	<i>Tychius meliloti</i> Stephens	<i>Salix</i>
Curculionidae	<i>Ceutorhynchus cochleariae</i> (Gyllenhal)	geklopt bermbegroeiing

Verslag van het Nazomerweekend te Uffelte, 27-29 augustus 2004

Episyrphus liwensius

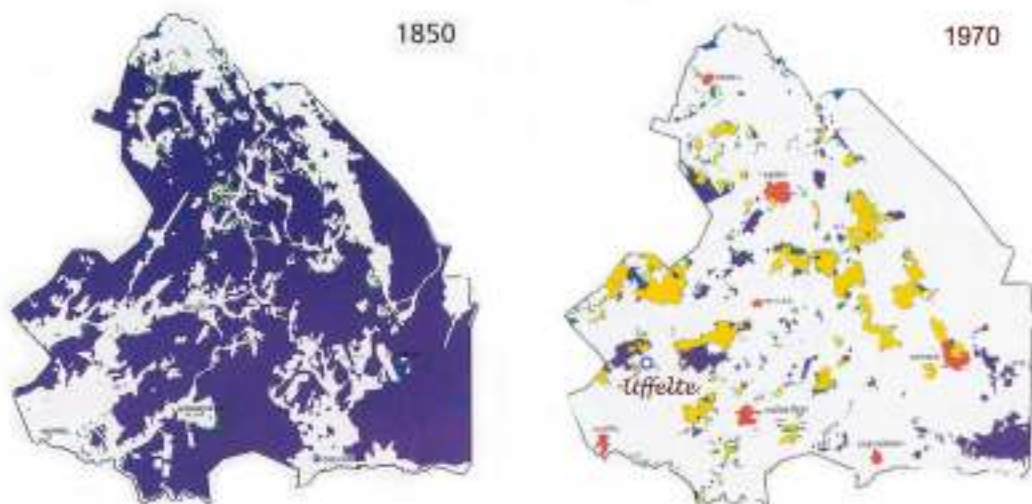
Bijna een jaar eerder waren de nodige afspraken en reserveringen al gemaakt en benodigde vergunningen reeds aangevraagd en ons onderkomen (het Holtingerzand) al gecontroleerd (allemaal werk van Koos van Brakel). En een twintigtal entomologen had dit weekend wel zin om te komen, in stilte hopen op droog weer, zo mogelijk zonnig. Een uitgebreid wolkendek schoof vanaf de vroege vrijdagochtend van NW naar ZO over Nederland en bracht onafgebroken neerslag van betekenis. Het regende de hele dag. Hans Ouwendijk, Henk Pijpers en Arjan van der Veen waren woensdag al in het Drentse gearriveerd: professionele kwartiermakers die kampeerboerderij Het Holtingerzand tot een comfortabele uitvalsbasis voor een twintigtal LIW-ers hadden omgetoverd. Vanaf een uur of vijf druppelden de vangnettendragers binnen, de lokale Chinees werd becatereerd voor een eenvoudige, kruidige maaltijd en rond de klok van achten waren ze er bijna allemaal.

Traditiegetrouw maakte een lokale 'vorser der natuur' ons vertrouwd met de levende have in het Drentse land in het bijzonder het 'Rijk van Havelte'. Geert Drogts uit Uffelte liet met 200 dia's uit zijn vele omzwervingen in het Drentse zien wat er groeide en leefde. En zeker zo interessant: wat er allemaal veranderd was.

Drenthe bestond in 1850 nog voor 85% uit 'woeste grond': vennen, heide, (hoog)venen en zandverstuivingen. Rond 1830 is een begin gemaakt met ontginning en bosaanleg.

Venen zijn afgegraven voor turfwinning (brandstof), heiden hebben voor boeren nog lange tijd dienst gedaan als weidegrond voor schapen. Kuddes van 13 – 14.000 schapen waren algemeen. Met de introductie van kunstmest kon heide ook in grasland omgezet worden en die verandering heeft op zeer grote schaal plaatsgevonden. Ontwatering en schaalvergroting van het boerenbedrijf deden de rest. Uffelte heeft anno 2004 nog drie 'echte' boeren en momenteel wordt in deze regio op vrij grote schaal koolzaad geteeld waarvan de olierijke zaden tot dieselbrandstof verwerkt worden. De schapenkuddes op de heide dienen enkel nog ter folklore. Ook in en rond Uffelte is Drenthe zeer veel veranderd.

Toch is er in de Zuidwesthoek van Drenthe nog veel natuur en een rijke vogelstand, ook al neemt deze de laatste jaren in omvang en soortensamenstelling af. De uitgebreide diavoorstelling van Geert liet een keur van vogels zien en voorspelde landschappelijk veel goeds voor ons clubje entomologen.

Het verdwijnen van de 'woeste gronden' in Drenthe in de periode 1850 - 1970. Zwart: heiden, venen, vennen, zandverstuivingen (woeste gronden); grijs: bossen aangeplant door particulieren en staatsbosbeheer. De omgeving van Uffelte heeft nog iets van de oude glorie kunnen behouden.

Zaterdagochtend was de hemel blauw... Na het ontbijt maakte een ieder zijn/haar lunchpakketje met appel of mandarijn en het minipakketje appel- of sinaasappelsap. Dik Hermes ging in z'n eentje op wantsenjacht, de meesten van ons wandelden naar het Holtingerzand, Jan Smit met zijn angeldragerspeurders wachtte thuis de zon nog af: bijen en wespen vliegen niet in de frisse ochtend.

Het eerste heideterreintje, het Holtingerzand, is een militair oefenterrein, waar de landmacht regelmatig oefent. Dit weekend was de 'luchtmacht' daar actief: putjes in het zand waren geen schuttersputjes, maar depots van de bijenwolven! En dat waren er nogal wat op de kale zandgronden. Sperwers in een blauwe lucht, grote bosmiervolken in de bossen en zowaar een kudde Drentse heideschappen vormden het levende décor voor entomologen.

Aan het einde van de middag werd de malaiseval geleeqd. Ondanks de vele regendagen had de vangpot een voorraad insecten die je niet op een avond uitwerkt.

Tegen zessen was iedereen weer terug, met vangsten en veldervaringen. Dik Hermes had weliswaar niet de wantsen gevangen die hij hoopte te vinden, maar op zijn knieën en met z'n neus tussen de grassprietjes hadden passerende fietsers hem wel voor bosneuker uitgemaakt. Voor deze wantsenspecialist een eretitel!

Een uurtje later was het Holtingerzand een eerste klas restaurant voor entomologen geworden. Pecunio (Hans Ouwendijk) had een aardig voedingsassortiment ingekocht (en binnen het budget gebleven) en Culinario (Henk Pijpers) heeft daar iets moois van gemaakt: een drie gangenmenu dat met verve de kwalificatie rijke,

voedzame maaltijd verdiende. Ook hier evolueerde de LIW: de 'Wietse' pastamaaltijd had plaats gemaakt voor karbonades met een rijk garnituur en kruimige aardappelen. Rijkelijk gevoed kon de ploeg aan het uitwerken van de vangsten beginnen. Hoe groot die uiteindelijk bleken te zijn, laten de vanglijsten zien. Alleen de vlinderlamp liet het wat afweten: de nacht was aan de frisse kant.

Zondagochtend nog steeds fraai, zonnig weer. Het westelijk deel van de Havelterberg bleek vele libellen te huisvesten en de natte heide bleek een mooie vegetatie te hebben, waaronder zonnedauw, wolfspoot en heidekartelblad. En op de kale zandgronden weer complete divisies bijenwolven.

Tegen drie uur betrok de lucht, de kampeerboerderij werd schoon opgeleverd en een uurtje later waren de meesten van ons weer onderweg naar huis. Tegen zessen vielen de eerste druppels... Weer een stukje Nederland in detail leren kennen, weer aardig wat entomologische kennis opgedaan in een bijzonder biotoop. Een geslaagd weekend, deels door het fraaie weer dat zorgde voor grote vangsten. Maar vooral door een goede organisatie. Van een goede organisatie merk je niets, maar het resultaat is er. Henk Pijpers en Hans Ouwendijk en Koos van Brakel en Arjan van der Veen hadden hun zaakjes weer prima voor elkaar, waardoor een 20-tal entomologen voorzien van hun natje en droogje onbekommerd hun slagen konden slaan en vangsten konden uitwerken.

Vangst- en waarnemingsgegevens nazomerweekend 2004

Bijen en wespen

Jan Smit, Hans Nieuwenhuijsen en Peter Megens leverden waarnemingsgegevens aan, die in de onderstaande tabel zijn samengevoegd.

Leukste vangst volgens Jan: *Arachnospila virgilabnormis*, deze spinnendoder is uit ons land slechts van enkele vindplaatsen bekend, die liggen op rivierduinen of pleistocene zandgrond. Er is maar één recente (na 1980) vondst. De determinatie is door Hans Nieuwenhuijsen gecontroleerd en klopt volgens hem, maar het exemplaar is voor de zekerheid opgestuurd naar Jeane van de Smisen in Duitsland en daar hebben we nog geen uitsluitsel van.

- A = Uffelte, Holtingerzand (212-534), 28 aug 2004
 B = Havelte, Militair oefenterrein (208-533), 28 aug 2004
 C = Havelte, Havelter Heitje (212-533), 28 aug 2004
 D = Dwingelloo, Dwingeloosche heide (223-536), 28 aug 2004
 E = Uffelte, Het Schier (210-533), 28 aug 2004
 F = Havelte, Havelter Berg (211-534), 28 aug 2004
 G = Havelte, militair oefenterrein (209-533), 29 aug 2004
 H = Uffelte, Westerzand (211-536), 28 aug 2004

	A	B	C	D	E	F	G	H
CHRYSIDIDAE								
<i>Hedychrum rutilans</i>	1m 2v	0	1v	0	1v	0	1m 1v	1m
<i>Chrysis ignita</i>	0	0	1v	0	0	0	0	0
MUTILLIDAE								
<i>Smicromyrme rufipes</i>	2v	0	1v	0	0	0	0	2v
<i>Myrmosa atra</i>	0	0	1v	0	0	0	0	0
TIPHIIDAE								
<i>Methocha ichneumonides</i>	0	0	0	0	0	0	1v	0
<i>Tiphia femorata</i>	3v	0	1v	0	0	0	1v	1v
POMPILIDAE								
<i>Caliadurgus fasciatellus</i>	0	0	0	0	0	0	0	1v
<i>Priocnemis fennica</i>	0	0	0	0	0	0	0	1v
<i>Priocnemis hyalinata</i>	0	0	0	1v	0	0	0	0
<i>Priocnemis parvula</i>	0	0	0	0	1v	0	0	0
<i>Anoplius infuscatus</i>	1v	0	1v	0	0	0	0	0
<i>Anoplius viaticus</i>	1v	0	1m 1v	0	0	0	0	0
<i>Arachnospila anceps</i>	1v	0	0	0	0	0	0	0
<i>Arachnospila virgilabnormis</i>	0	0	0	0	0	0	1v	0
<i>Evagetes crassicornis</i>	0	1v	0	0	1v	0	0	0
<i>Pompilus cinereus</i>	0	0	2v	0	0	0	0	0

	A	B	C	D	E	F	G	H
VESPIDAE								
<i>Ancistrocerus nigricornis</i>	1v	0	1v	0	0	0	0	0
<i>Ancistrocerus trifasciatus</i>	0	1v	1v	0	0	0	0	0
<i>Eumenes pedunculatus</i>	1m	0	0	0	0	0	0	0
<i>Vespa crabro</i>	1v	0	1v	1v	0	0	0	0
<i>Vespula rufa</i>	0	0	1v	0	0	0	0	0
<i>Vespula vulgaris</i>	0	0	2v	2v	0	0	0	0
SPHECIDAE								
<i>Astata boops</i>	1v	0	0	0	0	0	0	0
<i>Dryudella stigma</i>	4v	0	0	0	0	0	0	0
<i>Ectemnius lituratus</i>	1v	0	0	0	0	0	0	0
<i>Oxybelus bipunctatus</i>	0	0	0	0	0	0	0	1v
<i>Miscophus concolor</i>	1v	0	0	0	0	0	0	0
<i>Tachysphex obscuripennis</i>	1v	0	0	0	0	0	0	0
<i>Mellinus arvensis</i>	1v	1v	1m 1v	0	0	1v	1v	0
<i>Pemphredon inornata</i>	0	1v	0	0	0	0	0	0
<i>Cerceris arenaria</i>	0	0	2m	0	0	0	0	0
<i>Cerceris quinquefasciata</i>	1v	0	0	0	0	0	0	0
<i>Cerceris rybyensis</i>	1v	0	2v	0	1v	0	0	0
<i>Philanthus triangulum</i>	0	0	2m 1v	1m	0	0	0	0
<i>Ammophila pubescens</i>	1v	0	3v	0	0	0	0	0
<i>Ammophila sabulosa</i>	0	0	1v	0	0	0	0	0
APIDAE								
<i>Andrena fuscipes</i>	1m 2v	0	4m 3v	1m 1v	0	2m 1v	1v	0
<i>Panurgus calcaratus</i>	3v	0	1v	0	0	0	0	0
<i>Epeolus cruciger</i>	3v	1v	2v	0	1v	0	1m 1v	1v
<i>Nomada alboguttata</i>	0	1v	0	0	0	0	0	0
<i>Nomada rufipes</i>	2v	0	2m 4v	1v	1m 1v	1v	1m 1v	0
<i>Bombus lapidarius</i>	0	0	1v	0	1m	0	0	0
<i>Bombus lucorum</i>	0	0	1m	0	1m	0	0	0
<i>Bombus pascuorum</i>	0	0	1v	0	0	0	0	0
<i>Bombus terrestris</i>	0	0	1v	0	0	0	0	0
<i>Bombus bohemicus</i>	0	0	0	0	0	0	1v	0
<i>Bombus campestris</i>	0	0	0	0	0	0	1m	0
<i>Colletes daviesanus</i>	0	1v	0	0	0	0	0	0
<i>Colletes succinctus</i>	0	1m	3m 2v	1v	0	0	0	0
<i>Halictus confusus</i>	1m 1v	0	0	0	0	0	0	0
<i>Halictus rubicundus</i>	1v	0	0	0	0	0	0	0
<i>Lasioglossum albipes</i>	0	0	0	3m	0	0	0	0
<i>Lasioglossum calceatum</i>	0	0	0	1m	0	0	0	0
<i>Lasioglossum leucozonium</i>	2m 2v	0	0	0	1m 1v	0	3m 2v	1m
<i>Lasioglossum lucidulum</i>	1v	0	0	0	1v	0	2v	0
<i>Lasioglossum villosulum</i>	1v	0	0	0	0	0	0	0
<i>Lasioglossum zonulum</i>	0	0	1m 1v	0	0	0	0	0
<i>Sphecodes albilabris</i>	0	0	2m 1v	0	0	0	0	0
<i>Sphecodes marginatus</i>	1v	0	0	0	0	0	0	0
<i>Sphecodes monilicornis</i>	0	0	0	0	1v	0	1v	0
<i>Dasypoda altercator</i>	1m	0	1m	0	0	0	0	1m
<i>Melitta haemorrhoidalis</i>	1v	0	0	0	0	0	0	0

Vliegen

Gegevens van Louis Boumans. *Pelecocera tricincta* is een zeldzame soort van heide en dennenbossen met opmerkelijk gevormde oranje antennes. Hij was wel al van deze locatie bekend.

A = Havelte, Holtinger Zand (212-534), 28 aug 2004

B = Havelte, Holtinger Zand (212-535), 28 aug 2004

C = malaiseval Uffelte, Uffelter Zand (213-534), 28 aug 2004

D = Darp, Kamper Zand (210-533), 29 aug 2004

E = Darp, Kamper Zand (209-533), 29 aug 2004

	A	B	C	D	E
STRATIOMYIDAE					
<i>Microchrysa flavicornis</i>	0	0	1v	0	0
DOLICHOPODIDAE					
<i>Hercostomus aerosus</i>	0	0	1m	0	0
LONCHOPTERIDAE					
<i>Lonchoptera bifurcata</i>	1v	0	0	0	1v
<i>Lonchoptera lutea</i>	0	0	2v	0	0
SYRPHIDAE					
<i>Pelecocera tricincta</i>	1m	1m	0	0	0
<i>Eristalis arbustorum</i>	0	0	0	2v	1v
<i>Eristalis intricarius</i>	0	1m 1v	0	1ex.	0
<i>Eristalis nemorum</i>	0	0	0	2m	0
<i>Eristalis pertinax</i>	2v	2v	0	1m	0
<i>Eristalis tenax</i>	1v 2ex.	1m 2ex.	0 2m 2v 18ex.		1v
<i>Helophilus pendulus</i>	1ex.	1v 2ex.	0	0	3ex.
<i>Helophilus trivittatus</i>	0	0	0	7v	0
<i>Myathropa florea</i>	2m 1ex.	1ex.	0	3ex.	3m 2ex.
<i>Melanostoma mellinum</i>	1m 1v	2m	6v	0	0
<i>Melanostoma scalare</i>	0	0	1v	1v	0
<i>Episyrphus balteatus</i>	1v	6ex.	0	1m	1m
<i>Sphaerophoria scripta</i>	2m	1m	0	5m	1m
<i>Syrphus ribesii</i>	0	2v	0	0	0
TEPHRITIDAE					
<i>Urophora cardui</i>	8 gallen	0	0	0	0
<i>Tephritis vespertina</i>	0	0	0	1m	0
SCIOMYZIDAE					
<i>Tetanocera hyalipennis</i>	0	0	1ex.	0	0
<i>Trypetoptera punctulata</i>	0	0	0	1m	0
OPOMYZIDAE					
<i>Geomyza tripunctata</i>	0	0	0	0	1v
<i>Opomyza germinationis</i>	0	0	1m 2v	1m 5v	1v

Snuitkevers

Waarnemingen van Jeanne Kuijper-Nannenga.

Havelte, Holtingerveld, 28-aug-04

onderfamilie	naam	voedselplant / informatie	Leg
Rhynchaeninae	<i>Rhynchaenus quercus</i> (Linnaeus)	<i>Quercus</i>	
Sitoninae	<i>Sitona griseus</i> (Fabricius)	<i>Sarothamnus scoparius</i>	Henk Pijpers
Sitoninae	<i>Sitona regensteinensis</i> (Herbst)	<i>Sarothamnus scoparius</i>	
Curculioninae	<i>Curculio glandium</i> Marsham		Willem Swart
Ceutorhynchinae	<i>Micrelus ericae</i> (Gyllenhal)	<i>Calluna vulgaris</i>	

Uffelte, Holtingerveld, 28-aug-04

onderfamilie	naam	voedselplant / informatie	Leg
Curculioninae	<i>Curculio venosus</i> (Gravenhorst)	geklopt berm	

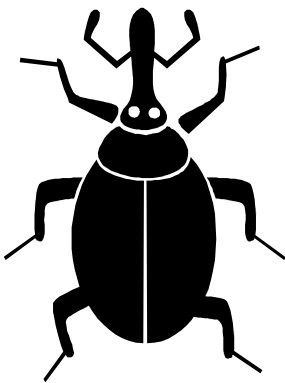
Uffelte, 28-aug-04

onderfamilie	naam	voedselplant / informatie	Leg
Apioninae	<i>Protapion fulvipes</i> (Fourcroy)	geklopt berm	
Apioninae	<i>Apion cruentatum</i> Walton	<i>Rumex acetosella</i>	
Apioninae	<i>Oxystoma cerdo</i> (Gerstaecker)	geklopt berm	
Rhynchaeninae	<i>Rhynchaenus quercus</i> (Linnaeus)	<i>Quercus</i>	
Apioninae	<i>Exapion fuscirostre</i> (Fabricius)	<i>Sarothamnus scoparius</i>	
Apioninae	<i>Apion cruentatum</i> Walton	<i>Rumex acetosella</i>	
Apioninae	<i>Apion rubens</i> Stephens	<i>Rumex acetosella</i>	
Apioninae	<i>Trichapion simile</i> (Kirby)	geklopt berm	
Apioninae	<i>Ischnopterapion loti</i> (Kirby)	berm geklopt	
Otiorhynchinae	<i>Otiorhynchus ovatus</i> (Linnaeus)	geklopt berm	
Otiorhynchinae	<i>Brachyderus incanus</i> (Linnaeus)		W. Swart
Otiorhynchinae	<i>Strophosoma melanogrammum</i>	geklopt berm	
Otiorhynchinae	<i>Strophosoma capitatum</i> (Degeer)		W. Swart
Otiorhynchinae	<i>Strophosoma capitatum</i> (Degeer)	geklopt berm	
Otiorhynchinae	<i>Strophosoma sus</i> Stephens		N. van Houdt
Sitoninae	<i>Sitona cambricus</i> Stephens	geklopt berm	
Sitoninae	<i>Sitona regensteinensis</i> (Herbst)	<i>Sarothamnus scoparius</i>	
Sitoninae	<i>Sitona lineatus</i> (Linnaeus)	geklopt berm	
Curculioninae	<i>Curculio glandium</i> Marsham		J. Huijps
Molytinae	<i>Alophus triguttatus</i> (Fabricius)	berm geklopt	
Ceutorhynchinae	<i>Rhinoncus inconspectus</i> (Herbst)	geklopt berm	

Ceutorhynchinae	<i>Rhinoncus pericarpus</i> (Linnaeus)	<i>Rumex obtusifolius</i>
Ceutorhynchinae	<i>Rhinoncus bruchoides</i> (Herbst)	geklopt berm
Ceutorhynchinae	<i>Nedyus quadrimaculatus</i> (Schonh.)	geklopt berm
Rhynchaeninae	<i>Rhamphus pulicarius</i> (Herbst)	geklopt berm

Uffelte omgeving, 28-aug-04

onderfamilie	naam	voedselplant / informatie	Leg
Apioninae	<i>Perapion marchicum</i> (Herbst)	uit berm geklopt	
Apioninae	<i>Perapion curtirostre</i> (Germar)	uit berm geklopt	
Apioninae	<i>Trichapion simile</i> (Kirby)	uit berm geklopt	
Apioninae	<i>Ischnopterapion loti</i> (Kirby)	uit berm geklopt	
Cryptohynchinae	<i>Acalles</i> sp.	uit berm geklopt	
Ceutorhynchinae	<i>Trichosirocalus troglodytes</i> (Fabr.)	uit berm geklopt	

Boekbespreking

De sprinkhanen van Nederland en België

Roy Kleukers (2004)

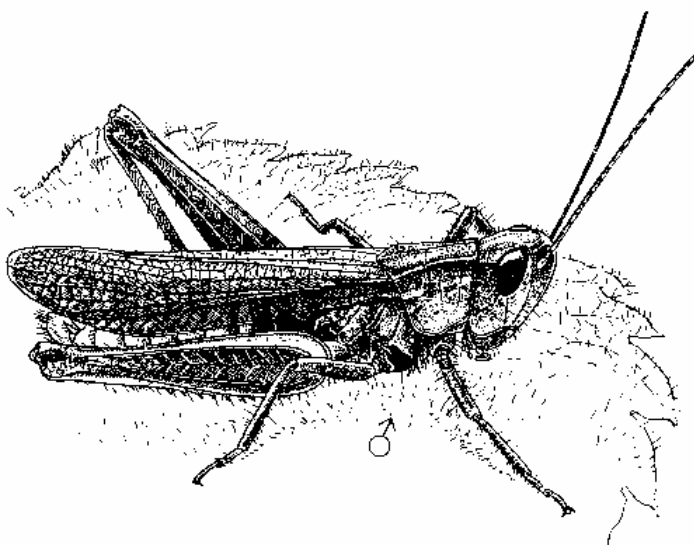
ISBN 60-5107-039-X

€ 3,- te bestellen via www.jeugdbondsuitgeverij.nl

Vorig jaar heeft de Jeugdbondsuitgeverij (JBU) een uiterst handzame en toegankelijke tabel voor de sprinkhanen uitgebracht, een uitbreiding en herziening van de 2^e druk uit 1993. Het is een praktische uitgave waarmee de 60 in Nederland en België aangetroffen of te verwachten soorten krekels en sprinkhanen op naam kunt brengen. Veel kenmerken zijn met tekeningen en foto's verduidelijkt; van halsschilden zijn kleurenfoto's opgenomen. De soortteksten geven informatie over afmetingen, geluid, levenscyclus, biotoop en verspreiding. Verder bevat deze uitgave korte inleidende teksten over sprinkhanen en sprinkhanenonderzoek.

Bij iedere soort staat een prachtige habitustekening van Hay Wijnhoven, eerder in groter formaat verschenen in *De sprinkhanen en krekels van Nederland* (Kleukers et al. 1997). Van dit lijvige boek heeft de KNNV-uitgeverij vorig jaar een tweede druk uitgebracht. De JBU uitgave is een aanrader voor wie nog opziet tegen de aanschaf van dit grote (dure) boek; wie dat boek al heeft wil de jeugdbondstabel om mee te nemen in het veld.

Louis Boumans

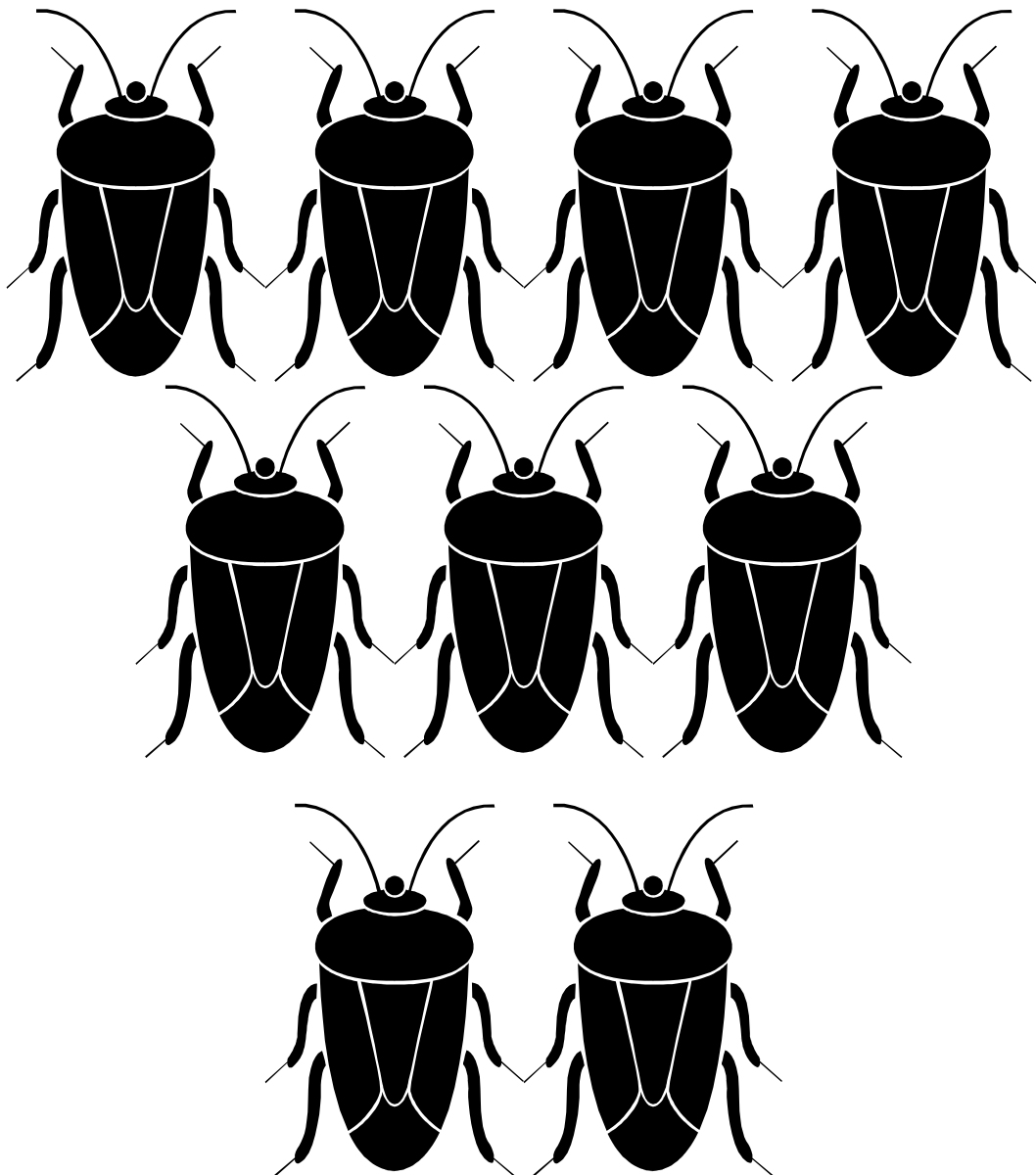

Weidesprinkhaan (*Corthippus dorsatus*), een van de vele tekeningen van Hay Wijnhoven in de nieuwe Jeugdbondstabel.

Vraag en Aanbod

Via deze rubriek kunnen leden entomologische spullen aanbieden of vragen. Dit is nadrukkelijk niet voor commerciële doeleinden bedoeld. De berichtjes dienen kort te zijn, ongeveer tien woorden. Vermeld naam en telefoonnummer en eventueel het gevraagde bedrag en stuur de tekst naar de redactie of secretaris.

--- hier had uw advertentie kunnen staan! --

Doelen

De Landelijke Insecten Werkgroep (LIW) van de Koninklijke Natuurhistorische Vereniging stel zich de volgende doelen:

1. Het bevorderen van de studie van insecten en andere geleedpotigen. Deze studie omvat onder andere:
 - a. Determinatie van dieren
 - b. Biotooponderzoek
 - c. Gedragsstudie
 - d. Beheersmaatregelen tot behoud van biodiversiteit
2. Het uitwisselen van activiteiten op lokaal en regionaal gebied.
3. Het organiseren van bijeenkomsten, weekeinden en eventueel kampen
4. Het bevorderen dat specialisten niet-specialisten helpen en begeleiden in hun studie.

Lidmaatschap

Lidmaatschap van de LIW staat open voor alle KNNV-leden die geïnteresseerd zijn in het doen en laten van geleedpotigen. De contributie bedraagt € 7,- per jaar, over te maken op girorekening 8775970 ten name van J.M. Ouwendijk in Hoogvliet.

Inhoud

Beste lezers	3
Van de secretaris	4
Digitale topografische kaarten	5
Aankondiging weekeinden 2005	6
Bugs voor de Blinden	7
Jacob	9
Vangst- en waarnemingsgegevens voorjaarsweekend 2004	11
Verslag van het Nazomerweekend te Uffelte, 27-29 augustus 2004	17
Vangst- en waarnemingsgegevens nazomerweekend 2004	20
Boekbespreking	25
Vraag en Aanbod	26